

Styl przywiązywania a zachowania wiążące

Alicja Kuczyńska*

Instytut Psychologii Uniwersytetu Opolskiego, Opole

ATTACHMENT STYLE AND THE BONDING BEHAVIORS

It was presumed on the basis of Bowlby's theory that attachment style of persons creating a couple will effect the frequency of presenting bonding behaviors and their emotional perception in the intimate relationships. As a result of this assumption the main goal of the paper was to test the formulated hypotheses. Taking into account the results of research on bonding behavior there was also an attempt to answer the question whether subjective feeling of being threatened is the only factor causing bonding behavior. In the ex post facto research more than 220 couples were participating. The results of research verified the presumed hypothesis with regard to frequency and emotional perception of bonding behavior by people who were characterized by various style of attachment. The research results also proved that subjective feeling of being threatened is not the only factor releasing bonding behavior and determining the way of their perception.

W myśl paradygmatu ewolucyjnego więź ma charakter teleonomiczny. Narodziła się ona w toku ewolucji wtedy, gdy wśród zwierząt o wysoko rozwiniętej agresywności wewnątrzgatunkowej powstała konieczność współdziałania dwóch lub więcej osobników dla osiągnięcia jakiegoś istotnego z punktu widzenia przetrwania celu (Lorenz, 1975; Wickler, 1974; Morris, 1974). Celem tym u ludzi, podobnie jak u wielu innych gatunków zwierząt stała się opieka nad potomstwem. Ze względu na długi okres zależności dziecka od rodziców, opieka wymagała uczestnictwa obojga rodziców. Aby ją zapewnić musiała wytworzyć się względnie trwała więź utrzymująca ich razem przez cały długi okres wychowania (Manning, 1976; Wilson, 1988; Buss, 1985, 1989; Fisher, 1994).

Ponieważ proces łączenia w pary i utrzymania związku ma tak ważny wpływ na przetrwanie (genu, osobnika, gatunku) formułowanie i utrzymywanie więzi musi być wspomagane przez odpo-

wiednie cechy gatunkowe. Zgodnie z opinią etologów i socjobiologów, każdy osobnik, w tym także człowiek, charakteryzuje się nie tylko ukształtowanymi w toku ewolucji cechami morfologicznymi właściwymi dla swojego gatunku, ale również specyficznym repertuarem zachowań. Te służące adaptacji zachowania, przekazywane są poprzez materiał genetyczny w postaci kompletnie zaprogramowanych wzorów lub predyspozycji do ich łatwego uczenia się (Cunningham, 1981; Wilson, 1991; por. też Hinde, 1984; Buss, 1988, 1994). Przykładem tego typu zachowań są zachowania pełniące funkcję sygnałów społecznych, których celem jest nawiązanie lub utrzymanie więzi poprzez wyzwalanie pożądanych reakcji u odbiorcy takich sygnałów. Zachowania te określa się mianem zachowań wiążących (Eibl-Eibesfeldt, 1987). Koncepcje etologiczne i socjobiologiczne sugerują przy tym, że zachowania te są skutecznymi wzorami działań pozwalającymi na osiągnięcie celu jakim jest więź; zakładają ich dostępność i potencjalnie powszechną na nie podatność.

---

* Korespondencję dotyczącą artykułu można kierować na adres: Alicja Kuczyńska, Instytut Psychologii, Uniwersytet Opolski, ul. Oleska 48, 45-052 Opole.

Przeprowadzone na gruncie psychologii badania zdają się potwierdzać powyższe sugestie. Zrekonstruowane prototypy różnych relacji społecznych wskazują na to, że zachowania wiążące konstytuują wszystkie bliskie związki, pozwalając na ich charakterystykę i różnicowanie (Kuczyńska, 1998). Potwierdzona została także wiążąca funkcja zachowań wiążących w procesie formułowania się jak i utrzymania bliskich związków. Mają one pozytywny wpływ na wybór partnera znajomości (Kuczyńska, 1991, 1999), wywołują większe zainteresowanie i sympatię, a także wzbudzają większą chęć i gotowość do kontynuowania związku z osobą, która zachowania takie prezentuje (Kuczyńska, 1993, 1999). Badania kobiet i mężczyzn pozostających ze sobą w bliskich związkach wykazały, że zachowania wiążące są dobrymi predyktorami jakości związków, a co za tym idzie, pełnią one również ważną rolę w ich utrzymaniu (Kuczyńska, 1998). Analiza częstości prezentowania zachowań wiążących przez osoby tworzące związek oraz emocji, jakie towarzyszą im podejmowaniu i odbieraniu dowodzi, że pomimo tego, iż kobiety znacznie bardziej niż mężczyźni lubią zachowywać się w taki sposób, podejmują zachowania wiążące podobnie często jak mężczyźni. Dotychczasowe badania poświęcone zachowaniom wiążącym koncentrowały się przede wszystkim wokół ich struktury oraz weryfikacji ich funkcji. Nie obejmowały one właściwości podmiotowych osób tworzących parę. W związku z powyższym interesujące wydaje się być sprawdzenie czy właściwości takie mają wpływ na prezentowanie i emocjonalny odbiór zachowań wiążących.

Ponieważ koncepcją, która pozwala na pewne przewidywania w tej kwestii jest teoria przywiązania Johna Bowlby'ego (1978a, 1978b, 1978c, 1980), pierwszym krokiem w kierunku poznania wpływu właściwości indywidualnych na prezentowanie, odbiór i jakość związku jest przyjrzenie się znaczeniu jakie w tym obszarze ma styl przywiązania.

HIPOTEZY DOTYCZĄCE WPLYWU STYLU PRZYWIĄZANIA NA ZACHOWANIA WIĄŻĄCE

Zgodnie z koncepcją Bowlby'ego zachowania przywiązania mają na celu osiągnięcie i utrzymanie fizycznej bliskości z obiektem przywiązania, który z jednej strony zmniejsza ryzyko zewnętrznych

zagrożeń, z drugiej zaś zapewnia opiekę. Behawioralny system przywiązania uruchamiany jest wtedy, gdy osoba czuje się potencjalnie zagrożona. Warto przy tym zaznaczyć, że warunkiem niezbędnym do zaktywizowania systemu nie musi być obiektywne zagrożenie, ale brak zaufania jednostki co do tego, że obiekt przywiązania jest w tym momencie dostępny i zareaguje odpowiednio na jej sygnały o wsparcie lub ochronę. Sposób reagowania obiektu przywiązania na podejmowane wobec niego zachowania prowadzi do ukształtowania się modelu umysłowego odzwierciedlającego ocenę pewnych aspektów ja i relacji w jakiej osoba się znajduje, który warunkuje jej późniejsze reakcje zarówno wobec pierwotnego opiekuna, jak i innych ludzi (zwłaszcza tych, z którymi pragnie nawiązać bliższe związki). Ten sposób reagowania, wynikający z wcześniejszych doświadczeń, a co za tym idzie określonego modelu umysłowego, nazwany został przez Ainsworth stylem przywiązania (Ainsworth, 1983; Ainsworth, Bowlby, 1991; por. też Hazan, Shaver, 1987 oraz Vasta, Haith, Miller, 1995).

Osoby, charakteryzujące się bezpiecznym stylem przywiązania mają za sobą pozytywne doświadczenia związane z dostępnością i wrażliwością obiektu przywiązania, a tym samym dobre mniemanie o sobie jako o osobie, wobec której ludzie zachowują się pomocnie. W związku z powyższym można przypuszczać, że ukształtowane w wyniku tych doświadczeń poczucie bezpieczeństwa w kontaktach z innymi ludźmi sprawi, iż behawioralny system przywiązania u tych osób będzie uruchamiany w sposób umiarkowany. Powinny one zatem podejmować zachowania wiążące na średnim poziomie częstości, ze średnią przyjemnością i powinny w podobny sposób odbierać takie zachowania swoich partnerów. Koncepcja Bowlby'ego i Ainsworth nie pozwala na sformułowanie hipotez dotyczących oceny częstości zachowań podejmowanych wobec osób badanych przez ich partnerów. Jednakże przewidywania takie można poczynić biorąc pod uwagę wyniki nieco wcześniej przeprowadzonych badań (Kuczyńska, 1998). Na ich podstawie można przypuszczać, że częstość prezentowanych przez kobiety i mężczyzn zachowań będzie wyrazem pewnego kompromisu pomiędzy społecznym znaczeniem bliskiego związku (wyrażonym w prototypie takiej relacji) a własną koncepcją związku, na którą duży wpływ ma styl przywiązania. Co

więcej, ocena częstości prezentowanych w bliskich związkach zachowań odpowiada regule wzajemności, prowadząc do podobnego obrazu częstości prezentowanych zachowań przez oboje partnerów, przy czym czynnikiem modyfikującym częstość prezentowanych zachowań jest ich emocjonalny odbiór przez partnerów. Na tej podstawie można przypuszczać, że osoby o bezpiecznym stylu przywiązania ocenią częstość podejmowania zachowań wiążących swoich partnerów podobnie do częstości z jaką oni sami prezentują wobec nich takie zachowania.

Osoby o ambiwalentno-lękowym stylu przywiązania charakteryzują się posiadaniem równie wielu negatywnych jak i pozytywnych doświadczeń z obiektem przywiązania. Taka niejednorodność doświadczeń sprawia, że osoby te nie mają pełnego zaufania ani do innych ludzi, ani do siebie. Stąd też na większość sytuacji społecznych (zwłaszcza związanych z osobami bliskimi) mogą reagować niepewnością i lękiem. Ponieważ lęk (w tym również ten, którego źródłem jest bycie samotnym) wywołuje zdaniem Bowlby'ego zarówno reakcje ucieczki jak i zachowania przywiązania a zazwyczaj obie formy reakcji, można się spodziewać, że osoby te potrzebując stałych „dowodów” przywiązania od swoich partnerów, będą najczęściej podejmować wobec nich zachowania wiążące. Bowlby zakłada, że jedynym czynnikiem uruchamiającym system przywiązania jest subiektywnie odczuwane zagrożenie. Jednakże, wspomniane wcześniej badania dowodzą, że zachowania te mogą być podejmowane również dlatego, że pozwalają określić rodzaj i jakość związku.

Pragnąc realizować własną koncepcję intymnego związku, która jest ściśle związana ze społecznym sposobem jej rozumienia, ludzie mogą prezentować zachowania wiążące w celu realizacji własnego standardu, który jest modyfikowany poprzez wzajemne reakcje emocjonalne, poznawcze i behawioralne obojga osób tworzących związek. Jeśli by tak było, to częstość podejmowania zachowań wiążących przez osoby o ambiwalentnym stylu przywiązania będzie podobna do częstości prezentowania tego typu zachowań przez osoby charakteryzujące się stylem bezpiecznym. Jednakże przyjmując, że prezentowanie zachowań wiążących przez ich partnerów może redukować lęk, należy zakładać, że osoby o lękowo-ambiwalentnym stylu przywiązania będą najbardziej lubiły takie zachowania swoich partnerów.

Konsekwencją tak pozytywnych reakcji powinno być relatywnie częste prezentowanie zachowań wiążących przez ich partnerów. Dość trudno jest przewidzieć stopień przyjemności związany z podejmowaniem tego typu zachowań przez osoby reprezentujące omawiany styl przywiązania. Z jednej bowiem strony redukcja lęku może łatwo wyzwalać przyjemność, z drugiej jednak zbyt silny lęk może prowadzić do nieprzyjemnych doznań związanych ze zbyt dużym w tym momencie dla danej osoby ryzykiem niewłaściwej reakcji partnera. Co więcej, biorąc pod uwagę społeczną koncepcję intymnych związków wyrażoną w prototypie takiej relacji, należy pamiętać, że pewne zachowania są uznane jako bardziej typowe dla kobiet a inne dla mężczyzn. Rozróżnienie to może być źródłem dodatkowych czynników mających wpływ na odczuwaną w trakcie prezentowania zachowań wiążących przyjemność.

Osoby charakteryzujące się unikającym stylem przywiązania mają z reguły negatywne doświadczenia z obiektem przywiązania. Doświadczenia takie mogą intensywnie aktywizować system przywiązania bądź sprawiać iż nie jest on wyłączany przez dłuższy okres czasu. Ponieważ sytuacja taka, ze względu na silne emocje związane z uruchomieniem systemu przywiązania, jest dla osoby nie do wytrzymania, wyzwalaony jest poznawczy mechanizm obronny (*defensive exclusion*), polegający na wyłączeniu tego rodzaju bodźców płynących z sytuacji ze świadomej oceny, zaraz po ich automatycznym, nieświadomym rozpoznaniu. Konsekwencją tego rodzaju doświadczeń jest brak zaufania do ludzi oraz obawa przed własną zależnością od innych, które sprawiają, że osoby takie unikają głębokich kontaktów z innymi ludźmi. Na tej podstawie można sądzić, że ludzie charakteryzujący się unikającym stylem przywiązania będą najrzadziej podejmować zachowania wiążące wobec swoich partnerów, powinni czerpać najmniej przyjemności z prezentowania takich zachowań, i nie lubić zachowań wiążących swoich partnerów. A zatem również partnerzy powinni rzadziej podejmować wobec nich ten rodzaj zachowań.

METODA

NARZĘDZIA POMIARU

Zmienne związane z zachowaniami wiążącymi mierzono za pomocą Inwentarza Zachowań Wią-

zących. Obejmował on 40 zachowań ujętych w sześciu grupach: zachowań imponujących, pojednawczych, bliskości fizycznej i psychicznej, zachowań na rzecz partnera i związku oraz zachowań seksualnych (Kuczyńska, 1998).

Styl przywiązania badano metodą zaproponowaną przez Sheiver'a, Hazan i Bradshaw (1988). Osoby badane identyfikowały się z jednym z trzech najlepiej ją charakteryzujących opisów:

Styl bezpieczny: Z łatwością zbliżam się do innych ludzi i nie czuję się źle ani wtedy, gdy jestem zależny od innych, ani wtedy, kiedy ktoś inny jest zależny ode mnie. Rzadko martwię się na zapas tym, że inni mnie opuszczą. Nie obawiam się także tego, że ktoś zechce się do mnie za bardzo zbliżyć.

Styl ambiwalentno-lękowy: Inni ludzie nie zbliżają się do mnie na tyle, na ile bym chciał. Czasem martwię się, że moja partnerka nie kocha mnie naprawdę i że nie zechce ze mną zostać. Chciałbym się całkowicie złąć w jedno z ukochaną osobą i to czasami odstrasza ode mnie potencjalne partnerki.

Styl unikający: Czuję się nieco skrzepowany bliskością innych osób. Trudno mi zaufać całkowicie ludziom czy pozwolić sobie na to, by być od nich zależnym. Denerwuję się, gdy ktoś za bardzo się do mnie zbliża lub gdy moje potencjalne partnerki domagają się bym zwierzył im się bardziej niż mam na to ochotę.

Chociaż metoda do pomiaru stylu przywiązania z powodzeniem była wykorzystywana przez autorów jak i innych badaczy np. Feeney i Noller (1990), to ze względu na swój kategoryalny charakter, wyniki uzyskane na jej podstawie zostały zweryfikowane za pomocą kilku innych metod, które zgodnie z założeniami teoretycznymi powinny różnicować osoby charakteryzujące się różnymi stylami przywiązania pod względem samooceny (kwestionariusz Dymkowskiego, 1989), poczucia bezpieczeństwa (dziesięciocentymetrowa skala graficzna), stosunku do ludzi (jednoczynnikowa skala złożona z 4 stwierdzeń, do których badani ustosunkowywali się na dziesięciocentymetrowych skalach graficznych; wartość własna czynnika wynosi 2.53, a *alfa* Cronbacha .79), emocjonalnej oceny swobody w nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktów z innymi ludźmi (jednoczynnikowa skala złożona z 4 stwierdzeń, do których badani ustosunkowywali się na dziesięciocentymetrowych skalach graficznych; wartość

własna czynnika wynosi 3.01, a *alfa* Cronbacha .88), oraz stopnia własnej zależności w aktualnym związku (jedna ze skal kwestionariusza więzi odpowiadająca czynnikowi zależności; wartość własna czynnika wynosi 5.74, a *alfa* Cronbacha .89).

OSOBY BADANE I PRZEBIEG BADAŃ

W badaniu wzięło udział 486 osób (243 par) w wieku od 18-45 lat (średnia wieku 28.1). Średni czas trwania związku stanowił 27.7 miesięcy. Ze względu na konieczność rekrutacji dużej liczby osób, pary były dobierane do badań za pomocą techniki *snow ball* (por. Dainton, Stanford, 1993). Grupę wyjściową stanowili studenci 5 wrocławskich uczelni. Spośród wszystkich osób badanych 22 osoby odrzucono ze względu na niespełnienie norm Kwestionariusza Aprobata Społecznej (Drwal, Wilczyńska, 1985), a 37 par odpadło z powodu oddania niekompletnych lub źle wypełnionych testów. Ostatecznie pierwsze analizy przeprowadzono na podstawie wyników uzyskanych od 232 par, a w etapie drugim uwzględniono jedyni dane otrzymane od 195 par czyli 390 osób.

WYNIKI

Uzyskane w badaniach dane poddano dwuczynnikowej analizie wariancji według schematu: 2 (płeć: kobieta, mężczyzna) $\times$ 3 (styl przywiązania: bezpieczny, ambiwalentny i unikający) oraz testowi wielokrotnych porównań za pomocą najmniejszych różnic.

W celu sprawdzenia poziomu zmiennych zachowaniowych w parach zastosowano test *t*-Studenta dla prób niezależnych.

STYL PRZYWIĄZANIA. WERYFIKACJA METODY

W tabeli 1 przedstawiono wyniki analizy wariancji mierzącej do weryfikacji kryterialnej metody pomiaru stylu przywiązania.

Analiza ta wykazała istotne różnice pomiędzy osobami charakteryzującymi się odmiennymi stylami przywiązania w zakresie wszystkich badanych zmiennych. Zgodnie z założeniami osoby

Tabela 1

Wyniki testów weryfikujących kryterialną metodę pomiaru stylu przywiązania

Zmienna zależna	Styl przywiązania			F i p	Istotne różnice pomiędzy stylami (NIR)
	bezpieczny (B) (N = 276)	ambiwalentny (A) (N = 76)	unikający (U) (N = 112)		
Samoocena	69.6	65.9	62.9	F(2,461) = 14.52 p < .001	B/A*; B/U* A/B*; A/U* U/B*; U/A*
Poczucie bezpieczeństwa	76.0	67.6	62.9	F(2,461) = 24.29 p < .001	B/A*; B/U* A/B*; A/U* U/B*; U/A*
Stosunek do ludzi	64.4	58.5	62.9	F(2,461) = 44.09 p < .001	B/A*; B/U* A/B*; A/U* U/B*; U/A*
Swoboda w kontaktach	85.6	80.6	62.9	F(2,461) = 27.63 p < .001	B/A*; B/U* A/B*; A/U* U/B*; U/A*
Zależność	14.7	15.3	62.9	F(2,461) = 34.39 p < .001	B/A(p < .095); B/U* A/B(p < .095); A/U* U/B*; U/A*

* p < .05

charakteryzujące się bezpiecznym stylem przywiązania osiągnęły najwyższe wyniki w zakresie samooceny, poczucia bezpieczeństwa, stosunku do ludzi oraz swobody w kontaktach. Osoby o ambiwalentnym stylu przywiązania uzyskały wyniki średnie, a osoby o unikającym stylu przywiązania najniższe. Ponadto, tak jak oczekiwano, osoby o ambiwalentnym stylu charakteryzują się najwyższym stopniem zależności w aktualnym związku, osoby o stylu bezpiecznym średnim, a osoby o unikającym stylu przywiązania najniższym stopniem zależności. Poza dwiema zmiennymi wyniki te są podobne dla obu płci. Różnice pomiędzy płciami wystąpiły w samoocenie i zależności. Mężczyźni i kobiety charakteryzujący się bezpiecznym stylem przywiązania nie różnią się między sobą pod względem samooceny. Jednakże osoby reprezentujące dwa pozostałe style znacznie się różnią. Kobiety o ambiwalentnym stylu przywiązania mają znacznie niższą samoocenę niż mężczyźni, ale za to mężczyźni o unikającym stylu przywiązania mają niższą samoocenę niż kobiety. Kobiety i mężczyźni o unikającym stylu przywiązania charakteryzują się podobnym, bar-

dzo niskim stopniem zależności. Jednakże kobiety reprezentujące dwa pozostałe style charakteryzują się niższym niż mężczyźni stopniem zależności. Pomimo efektów interakcyjnych, które wystąpiły w dwóch na pięć badanych zmiennych można uznać, że kategoryjalna metoda identyfikowania stylu przywiązania dobrze spełnia swoją funkcję, a wyniki uzyskane za jej pomocą z powodzeniem mogą być użyte w dalszych analizach.

STYL PRZYWIĄZANIA A ZACHOWANIA WIĄŻĄCE

Osoby charakteryzujące się lękowo-ambiwalentnym oraz bezpiecznym stylem przywiązania prezentują częściej zachowania wiążące niż osoby identyfikujące się z unikającym stylem przywiązania (tabela 2).

Osoby charakteryzujące się lękowo-ambiwalentnym stylem przywiązania czerpią najwięcej przyjemności z podejmowania zachowań wiążących, a osoby o unikającym stylu przywiązania doświadczają najmniej przyjemnych doznań

Tabela 2

Charakterystyka zachowań wiążących osób różniących się między sobą stylem przywiązania

Charakterystyki zachowań wiążących	Styl przywiązania			F i p	Istotne różnice pomiędzy stylami (NIR)
	bezpieczny (B) (N = 276)	ambiwalentny (A) (N = 76)	unikający (U) (N = 112)		
Częstość prezentowania	3.51	3.42	3.18	F(2,461) = 11.63 p < .001	B/A*; B/U* A/B*; A/U* U/B*; U/A*
Przyjemność z ich podejmowania	6.48	6.72	6.22	F(2,461) = 5.76 p < .001	B/A*; B/U* A/B*; A/U* U/B*; U/A*
Ocena częstości zachowań partnera	3.45	3.59	3.21	F(2,461) = 11.05 p < .001	B/A*; B/U* A/B*; A/U* U/B*; U/A*
Przyjemność wynikająca z zachowań partnera	6.89	7.11	6.47	F(2,461) = 25.58 p < .001	B/A*; B/U* A/B*; A/U* U/B*; U/A*

* p < .05

wynikających z tego typu aktywności. Co ciekawe kobiety i mężczyźni reprezentujący ambiwalentny i unikający styl przywiązania istotnie różnią się pod tym względem między sobą. Ogólnie kobiety czerpią więcej przyjemności z podejmowania tego typu zachowań niż mężczyźni. Kobiety o ambiwalentnym stylu przywiązania lubią bardziej niż mężczyźni zachowania pojednawcze, seksualne, bliskości fizycznej i zachowania na rzecz partnera. Natomiast mężczyźni lubią bardziej niż kobiety zachowania imponujące. Kobiety charakteryzujące się unikającym stylem przywiązania lubią wszystkie wyróżnione grupy zachowań bardziej niż mężczyźni reprezentujący ten sam styl przywiązania.

Osoby o lękowo-ambiwalentnym stylu przywiązania najbardziej lubią wiążące zachowania swoich partnerów. Najmniej przyjemności z tego typu zachowań swoich partnerów czerpią osoby charakteryzujące się unikającym stylem przywiązania.

Osoby charakteryzujące się lękowo-ambiwalentnym stylem przywiązania również najwyżej oceniają częstość, z jaką ich partnerzy i partnerki prezentują zachowania wiążące wobec nich. Niżej tę częstość oceniają osoby o bezpiecznym stylu przywiązania, a najniżej osoby charakteryzujące się stylem unikającym.

STYL PRZYWIĄZANIA OSÓB TWORZĄCYCH PARĘ A POZIOM ZMIENNYCH ZACHOWANIOWYCH

W celu weryfikacji hipotezy sugerującej, że stopień subiektywnego zagrożenia znajdujący wyraz w charakterystycznym dla poszczególnych osób stylu przywiązania nie jest jedynym czynnikiem uruchamiającym behawioralny system przywiązania, porównano poziom zmiennych zachowaniowych we wszystkich badanych parach. Zakładano przy tym, że podobny poziom zmiennych zachowaniowych w parach utworzonych przez osoby charakteryzujące się takim samym stylem przywiązania i zróżnicowanie tych zmiennych (zgodnie z teoretycznymi założeniami wynikającymi z koncepcji Bowlby'ego) w parach, w których kobieta i mężczyzna prezentują odmienne style przywiązania dowodzić będzie tezy sugerującej, że czynnikiem uruchamiającym system przywiązania jest subiektywne zagrożenie. Natomiast podobny poziom częstości prezentowanych zachowań przez osoby tworzące parę (wtedy, gdy charakteryzują się one odmiennym stylem przywiązania) może świadczyć o działaniu reguły wzajemności, a zróżnicowanie w częstości i emocjonalnym odbiorze zachowań odpowiadające społecznej koncepcji bliskich

związków wskazywać będzie na udział poznawczo-afektywnych systemów odniesienia.

W tabeli 3 przedstawiono liczbę wszystkich kombinacji par ze względu na prezentowany przez kobiety i mężczyzn styl przywiązania. Ze względu na bardzo dużą liczbę grup i zmiennych uwzględnionych w dokonanych analizach w pracy zostaną przedstawione jedynie najważniejsze wyniki.

Tabela 3

Liczba kobiet i mężczyzn tworzących kombinacje par ze względu na charakterystyczny dla nich styl przywiązania

Styl przywiązania	Mężczyźni			Suma kobiet
	Kobiety	Bezpieczny	Ambiwalentny	
Bezpieczny	70	15	21	106
Ambiwalentny	25	4	7	36
Unikający	34	8	11	53
Suma mężczyzn	129	27	39	195

W parach utworzonych przez kobiety i mężczyzn charakteryzujących się bezpiecznym stylem przywiązania mężczyźni częściej podejmują zachowania seksualne (odpowiednie średnie wynoszą 3.9 i 3.1; $p < .001$) i imponujące ($x_m = 2.5$ i $x_k = 2.1$; $p < .017$), co wpływa na ogólnie wyższą częstość prezentowania zachowań wiążących przez mężczyzn ($x_m = 3.7$ i $x_k = 3.4$; $p < .001$). Taki układ częstości odpowiada prototypowi intymnej relacji odzwierciedlającą jej społeczną koncepcję. Choć podejmowanie zachowań seksualnych przez siebie samych jak i partnerki sprawia mężczyznom więcej przyjemności niż kobietom (odpowiednio $x_m = 6.9$ i $x_k = 6.3$; $p < .028$ oraz $x_m = 7.4$ i $x_k = 7.0$; $p < .023$) nie powoduje to różnicy w globalnym emocjonalnym odbiorze zachowań wiążących kobiet i mężczyzn.

Również kiedy partnerami kobiet charakteryzujących się bezpiecznym stylem przywiązania są mężczyźni o ambiwalentnym stylu przywiązania ich partnerzy częściej prezentują zachowania seksualne ($x_m = 3.5$ i $x_k = 3.1$; $p < .023$). Jednakże wyższa częstość podejmowania tego typu zachowań przez mężczyzn nie powoduje różnicy w globalnej częstości prezentowanych względem

siebie zachowań wiążących. Co więcej zachowania te są podejmowane z jednakową przez obie płcie przyjemnością. Ale to nie mężczyźni, ale kobiety bardziej lubią prezentować wobec swoich partnerów zachowania pojednawcze ($x_m = 6.1$ i $x_k = 7.1$; $p < .034$) i bliskości psychicznej ($x_m = 6.2$ i $x_k = 7.5$; $p < .016$). Natomiast w podobny sposób kobiety i mężczyźni reagują na wszystkie zachowania wiążące swoich partnerów.

W parach, w których kobiety identyfikują się z bezpiecznym stylem przywiązania a mężczyźni ze stylem unikającym, kobiety częściej niż ich partnerzy podejmują zachowania bliskości fizycznej ($x_m = 3.5$ i $x_k = 3.9$; $p < .018$) i psychicznej ($x_m = 3.8$ i $x_k = 4.8$; $p < .001$) oraz wyżej oceniają częstość podejmowania zachowań na rzecz związku swoich partnerów ($x_k = 4.3$ i $x_m = 3.5$; $p < .026$). Z większą niż mężczyźni przyjemnością podejmują wobec nich zachowania pojednawcze ($x_k = 6.7$ i $x_m = 5.8$; $p < .018$), bliskości fizycznej ($x_k = 6.7$ i $x_m = 6.0$; $p < .023$) oraz zachowania seksualne ($x_k = 6.5$ i $x_m = 5.4$; $p < .011$). Kobiety bardziej niż mężczyźni lubią zachowania imponujące swoich partnerów ($x_k = 5.9$ i $x_m = 4.9$; $p < .029$), ale mniej przyjemności sprawiają im prezentowane przez nich zachowania pojednawcze ($x_k = 5.5$ i $x_m = 6.6$; $p < .042$).

Kiedy kobiety charakteryzują się lękowo-ambiwalentnym stylem przywiązania a ich partnerzy stylem bezpiecznym to jedyna różnica w częstości podejmowania zachowań wiążących dotyczy zachowań na rzecz partnera i związku, które to zachowania częściej podejmują kobiety ($x_m = 3.4$ i $x_k = 4.0$; $p < .004$). Kobiety wyżej niż mężczyźni oceniają częstość z jaką ich partnerzy podejmują zachowania seksualne ($x_k = 3.9$ i $x_m = 3.4$; $p < .001$), natomiast mężczyźni uważają, że ich partnerki częściej podejmują zachowania pojednawcze ($x_m = 3.4$ i $x_k = 3.7$; $p < .013$). Kobiety i mężczyźni nie różnią się przyjemnością w podejmowaniu zachowań wiążących wobec partnera, ale mężczyźni znacznie bardziej lubią zachowania imponujące ($x_m = 6.2$ i $x_k = 5.0$; $p < .007$) i bliskości psychicznej swoich partnerek niż kobiety ($x_m = 7.6$ i $x_k = 7.2$; $p < .002$).

W sytuacji, kiedy kobietom charakteryzującym się unikającym stylem przywiązania towarzyszą mężczyźni cechujący się stylem bezpiecznym wówczas częstość podejmowanych przez nie zachowań jest znacznie mniejsza niż ich partnerów. Dotyczy

to zachowań pojednawczych ($x_k = 3.3$ i $x_m = 3.8$; $p < .017$), bliskości fizycznej ($x_k = 3.2$ i $x_m = 4.1$; $p < .001$), zachowań na rzecz partnera i związku ($x_k = 3.2$ i $x_m = 3.8$, $p < .007$), seksualnych ($x_k = 2.5$ i $x_m = 3.5$; $p < .001$) oraz bliskości psychicznej ($x_k = 3.7$ i $x_m = 4.1$, $p < .004$). Mężczyźni oceniają wyżej zachowania bliskości fizycznej swoich partnerek niż kobiety ($x_m = 3.8$ i $x_k = 3.1$; $p < .015$). Kobiety i mężczyźni tworzący takie pary nie różnią się między sobą stopniem przyjemności w podejmowaniu zachowań wiążących ale to mężczyznom sprawiają więcej przyjemności takie zachowania partnerek, które mają charakter bliskości fizycznej ($x_m = 7.1$ i $x_k = 6.5$; $p < .027$), seksualny ($x_m = 7.2$ i $x_k = 6.2$; $p < .013$) oraz działań skierowanych na rzecz partnera i związku ($x_m = 6.7$ i $x_k = 6.2$; $p < .033$).

Kiedy mężczyźni i kobiety tworzący parę charakteryzują się unikającym stylem przywiązania wówczas niemal wszystkie zachowania wiążące podejmują z jednakową częstością. Wyjątek stanowią zachowania imponujące, które częściej prezentują mężczyźni ($x_m = 2.6$ i $x_k = 1.8$; $p < .020$) i bardziej akceptują je u swoich partnerek ($x_m = 5.2$ i $x_k = 4.4$; $p < .019$). Jednakże to kobiety czerpią więcej przyjemności z podejmowania wobec swoich partnerów niemal wszystkich rodzajów zachowań wiążących: pojednawczych ($x_k = 7.1$ a $x_m = 5.7$; $p < .012$), bliskości fizycznej ($x_k = 7.0$ a $x_m = 5.9$; $p < .001$), na rzecz partnera i związku ($x_k = 6.7$ a $x_m = 5.7$; $p < .015$), seksualnych ($x_k = 6.9$ i $x_m = 5.9$; $p < .027$) oraz bliskości psychicznej ($x_k = 7.4$ i $x_m = 5.7$; $p < .008$). Kobiety oceniają również wyżej częstość zachowań pojednawczych ($x_k = 3.9$ a $x_m = 3.5$; $p < .034$) i na rzecz związku ($x_k = 3.9$ i $x_m = 3.1$; $p < .001$) prezentowanych przez swoich partnerów.

PODSUMOWANIE

W stosunku do osób charakteryzujących się unikającym stylem przywiązania sprawdziły się wszystkie przypuszczenia. Istotnie okazało się, że to właśnie one najrzadziej prezentują zachowania wiążące wobec swoich partnerów, czerpią najmniej przyjemności z podejmowania tego typu zachowań, najmniej lubią gdy ich partnerzy zachowują się w taki sposób, a co za tym idzie również najgorzej oceniają częstość takich zachowań swoich partnerów.

Osoby, które zidentyfikowały się z lękowo-ambivalentnym stylem przywiązania podejmują równie często zachowania wiążące wobec swoich partnerów i partnerek, co osoby o bezpiecznym stylu przywiązania, ale robią to ze znacznie większą przyjemnością. Najwyżej oceniają częstość, z jaką ich partnerzy prezentują zachowania wiążące a także najbardziej lubią, gdy ich partnerzy zachowują się wobec nich w taki sposób.

Przeprowadzone badania potwierdziły sformułowane na wstępie hipotezy. Dowiodły one, że styl przywiązania determinuje częstość prezentowania zachowań wiążących w bliskich związkach oraz ich emocjonalny odbiór. Wyniki dokonanych analiz wykazały również, że subiektywne poczucie zagrożenia nie jest jedynym mechanizmem uruchamiającym behawioralny system przywiązania. Czynniki takimi mogą być również struktury poznawcze wyrażające się w społecznej i osobistej koncepcji związku oraz zasady społecznej wymiany określone m.in. regułą wzajemności.

LITERATURA

- Ainsworth, M.D.S. (1983). Patterns of infant-mother attachment as related to maternal care: Their early history and their contribution to continuity. W: D. Magnusson, V. Allen (red.), *Human development: An interactional perspective*. New York: Academic Press.
- Ainsworth, M.D.S., Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *Journal of American Psychologist*, 46, 333-241.
- Bowlby, J. (1978a). Uwagi o kontekście historycznym teorii przywiązania. W: R. Zazzo (red.), *Przywiązanie*. Warszawa: PWN.
- Bowlby, J. (1978b). Wypowiedź druga. W: R. Zazzo (red.), *Przywiązanie*. Warszawa: PWN.
- Bowlby, J. (1978c). Wypowiedź trzecia. W: R. Zazzo (red.), *Przywiązanie*. Warszawa: PWN.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss. t. III*. New York: BasicBooks, Inc., Publishers.
- Buss, D.M. (1985). Human mate selection. *American Scientist*, 73, 47-51.
- Buss, D.M. (1988). Love acts. The evolutionary biology of love. W: R.J. Sternberg and M.L. Barnes (red.), *The psychology of love* (s. 100-119). New Haven, CT: Yale University Press.
- Buss, D.M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral and brain sciences*, 12, 1-49.
- Buss, D.M. (1994). *The evolution of desire. Strategies of human mating*. Basic Books.
- Cunningham, M.R. (1981). Sociobiology as a supplementary paradigm for social psychological research. W: L. Wheeler (red.), *Review of personality and social psychology* (t. 2, s. 69-106). Beverly Hills: Sage.

- Dainton, M., Stafford L. (1993). Routine maintenance behaviors: A comparison of relationships type, partner similarity and sex differences. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 255-271.
- Drwal, R., Wilczyńska, J. (1985). Opracowanie kwestionariusza aprobaty społecznej. W: R. Drwal (red.), *Adaptacja kwestionariuszy osobowości*. Warszawa: PWN.
- Dymkowski, M. (1989). *Samowiedza a psychologiczne konsekwencje ocen*. Wrocław: Wyd. Politechniki Wrocławskiej.
- Eibl-Eibesfeldt, I. (1987). *Miłość i nienawiść*. Warszawa: PWN.
- Feeney, J.A., Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 281-291
- Fisher, H.E. (1994). Anatomia miłości. Poznań, Zysk i S-ka.
- Hazan, C., Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511- 524.
- Hinde R.A. (1984). Why do the sexes behave differently in close relationships? *Journal of Social and Personal Relationships*, 1, 471-501.
- Kuczyńska, A. (1991). *The effects of courting behavior on willingness of people to make an acquaintance*. Referat wygłoszony na konferencji EABT, Oslo.
- Kuczyńska, A. (1993). Wpływ scenariusza zrytualizowanych zachowań wiążących na kształtowanie się więzi między ludźmi. W: A. Oleszkowicz (red.), *Adolescencja. Wybrane aspekty rozwojowe i wychowawcze, ujęcia teoretyczne i empiryczne weryfikacje. Prace Psychologiczne XXXV* (s. 75-86). Wrocław: Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Kuczyńska, A. (1998). *Sposób na bliski związek. Zachowania wiążące w procesie kształtowania się i utrzymania bliskich związków*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Kuczyńska, A. (1999). The influence of bonding behaviors on the process of creating close- relationships. *Polish Psychological Bulletin*, 30, 3, 235 -250.
- Lorenz, K. (1975). *Tak zwane zło*. Warszawa: PIW.
- Manning, A. (1976). *Wstęp do etologii zwierząt*. Warszawa: PWN.
- Morris, D.(1974). *Naga matka*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Shaver, Ph., Hazan, C., Bradshaw, D. (1988). Love as attachment. The integration of three behavioral systems. W: R.J. Sternberg and M.L. Barnes (red.), *The psychology of love* (s. 68-99). New Haven, CT: Yale University Press.
- Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A. (1995). *Psychologia dziecka*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Wickler, W. (1974). *Czy jesteśmy grzesznikami?* Warszawa: PIW.
- Wilson, E.O. (1988). *O naturze ludzkiej*. Warszawa: PIW.
- Wilson, E.O. (1991). Socjobiologia zwierząt i człowieka. W: B. Szacka, J. Szacki (red.), *Człowiek, zwierzę społeczne* (s. 295-308). Warszawa: Czytelnik.